

УДК 34.03

Л. І. Каленіченко,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 (слідства)

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4068-4729>

ОБ'ЄКТИВНО ПРОТИПРАВНЕ ДІЯННЯ ЯК ФАКТИЧНА ПІДСТАВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОГО ЗАКОНОДАВСТВА)

Досліджено сутність і форми проявів об'єктивно протиправного діяння, проаналізовано положення конституційного, кримінального, адміністративного та цивільного законодавства щодо можливості об'єктивно протиправного діяння «бути» фактичною підставою юридичної відповідальності.

Ключові слова: юридична відповідальність, об'єктивно протиправне діяння, фактична підстава, конституційно-правова відповідальність, кримінально-правова відповідальність, адміністративно-правова відповідальність, цивільно-правова відповідальність.

Постановка проблеми. Юридична відповідальність є однією з найважливіших гарантій забезпечення режиму законності й правопорядку в державі та суспільстві. Саме інститут юридичної відповідальності у праві тією чи іншою мірою обумовлює реалізацію суб'єктами права нормативно-правових приписів.

Окремі аспекти практичної реалізації юридичної відповідальності пов'язані з категорією «підстави юридичної відповідальності». Підстави юридичної відповідальності певною мірою забезпечують досягнення її мети, виконання завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В юридичній науковій літературі традиційно фактичною підставою юридичної відповідальності вважається склад правопорушення, проте існують і інші погляди стосовно фактичних підстав юридичної відповідальності.

Деякі вчені вважають, що «для настання відповідальності необхідне суспільно-небезпечне, винне, протиправне діяння. Відсутність одного із зазначених елементів виключає відповідальність. Відповідальність можлива лише за винне діяння, а винним може бути лише протиправне діяння, а протиправним тільки діяння» [1, с. 339]. На думку інших учених, у деяких випадках юридична відповідальність може наставати внаслідок скоєння не лише правопорушення, а й об'єктивно протиправного діяння [2, с. 288; 3, с. 252].

Існує також точка зору, згідно з якою об'єктивно протиправне діяння (дія або бездіяльність правопорушника, в яких відсутні всі суб'єктивні елементи або один із них) визнається фактичною підставою

об'єктивної юридичної відповідальності [4, с. 43]. При цьому в межах такої позиції наголошується на тому, що не всі об'єктивно протиправні діяння можуть виступати як підстави юридичної відповідальності (необхідною умовою визнання їх такими є наявність деліктоздатності правопорушника і закріплення в законі або договорі можливості притягнення його до відповідальності навіть за умови відсутності вини) [4, с. 43].

Звернімо увагу на те, що в юридичній науковій літературі підстави юридичної відповідальності як окремий аспект теорії юридичної відповідальності досліджували у своїх працях: М. В. Вітрук, С. М. Клімова, Т. В. Ковальова, М. О. Тучак, Н. М. Оніщенко, Ю. П. Пилипенко, М. Д. Шиндяпіна. У свою чергу, об'єктивно протиправне діяння як підстава юридичної відповідальності було предметом наукових досліджень лише І. О. Кузьміна, І. А. Міннікес.

Протиріччя у наведених позиціях стосовно можливості визнання об'єктивно протиправного діяння фактичною підставою юридичної відповідальності обумовляють необхідність дослідження правової природи та проявів такого правового явища. У зв'язку з цим **метою** цієї статті є встановити сутність і форми проявів об'єктивно протиправного діяння, проаналізувати положення конституційного, кримінального, адміністративного та цивільного законодавства щодо можливості об'єктивно протиправного діяння «бути» фактичною підставою юридичної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасної юридичної наукової літератури дає підстави стверджувати, що, як правило, об'єктивно протиправне діяння вчені-правознавці визначають як «діяння, у складі якого як сукупності обов'язкових юридичних ознак правопорушення відсутні суб'єктивні ознаки (суб'єкт, суб'єктивна сторона) або відсутня яка-небудь одна з цих ознак» [5, с. 847] або зовнішньо схоже з правопорушенням діяння, у складі якого відсутні суб'єктивні елементи (вина, деліктоздатність суб'єкта, досягнення певного віку суб'єктом, який скоїв діяння) [6; 7, с. 16–17; 8, с. 9], або як «дію або бездіяльність правопорушника, в якій відсутні суб'єктивні елементи» [4, с. 43].

На думку А. М. Шульги, об'єктивно протиправна поведінка припускає (за визначенням) відсутність у складі правопорушення його суб'єктивних елементів (суб'єкта, суб'єктивної сторони) або принаймні одного з них [5, с. 847]. Наведене формулювання визначення об'єктивно протиправного діяння, на наш погляд, дозволяє уникнути термінологічної плутанини під час класифікації юридично значущих вчинків та охоплює всі форми прояву аналізованого правового явища (об'єктивно протиправного діяння).

Отже, проявами (видами) об'єктивно протиправного діяння є: 1) безвинне діяння (у складі правопорушення відсутня суб'єктивна сторона); 2) діяння неделіктоздатного суб'єкта (у складі правопорушення

немає такого його елемента, як суб'єкт правопорушення); 3) безвинне діяння неделіктозданого суб'єкта (у складі правопорушення відсутні суб'єктивна сторона та суб'єкт правопорушення).

Безвинне діяння в юридичній літературі позначається терміном «казус» (від лат. *casus* – випадок). Казус – це випадкова дія, яка відрізняється від дії навмисної або необережної тим, що має зовнішні ознаки правопорушення, але позбавлена елемента вини, через що не тягне за собою юридичну відповідальність [9, с. 392]. Наприклад, батько зварив дітям вдома кашу, якою вони отруїлися, тому що крупа була виготовлена із зерна, враженого споринням. У цьому контексті звернімо увагу на те, що залежно від волі людини є два основні види казусу – казус-дія (приклад ми навели вище) і казус-подія (наприклад, аварія на дорозі внаслідок відмови двигуна автомобіля, яка спричинила тяжкі наслідки).

Прикладом діяння неделіктоздатного суб'єкта як різновиду об'єктивно протиправного діяння є об'єктивне порушення певної норми права неделіктоздатною особою (малолітньою, душевнохворою). Наприклад, душевнохвора людина, проходячи повз вітрину магазину, кинула у скло каміння.

Звернімо увагу на те, що в юридичній науковій літературі традиційно виокремлюють такі два види об'єктивно протиправного діяння: 1) безвинне діяння; 2) діяння неделіктоздатного суб'єкта [5, с. 848]. Однак, враховуючи визначення поняття об'єктивно протиправного діяння, можна доповнити таку класифікацію ще одним видом досліджуваного правового явища – безвинним діянням неделіктозданого суб'єкта (у складі правопорушення відсутні суб'єктивні ознаки).

На наш погляд, в юридичній літературі учені-правознавці не виокремлюють безвинне діяння неделіктозданого суб'єкта як окремий вид об'єктивно протиправного діяння у зв'язку з тим, що цей вид правового явища вкрай затеоретизований та майже не зустрічається на практиці. Так, враховуючи наведені приклади видів об'єктивно протиправного діяння, практичним проявом безвинного діяння неделіктозданого суб'єкта буде випадок, коли малолітня особа зварила вдома кашу, якою батько й мати отруїлися, тому що крупа була виготовлена із зерна, враженого споринням.

У контексті аналізу об'єктивно протиправного діяння як фактичної підстави юридичної відповідальності слід звернути увагу на зміст загальновизнаного загальногалаузевого принципу відповідальності за наявності вини, згідно з яким «за відсутності вини в діянні особи до неї не можуть бути застосовані заходи юридичної відповідальності» [10, с. 218]. Тобто якщо у протиправному діянні особи відсутній такий елемент складу злочину, як суб'єктивна сторона (вина), вона не може бути притягнута до юридичної відповідальності.

Виходячи зі змісту зазначеного принципу, у кримінальному праві України не допускається об'єктивне ставлення у провину, тобто не

допускається кримінальна відповідальність за діяння, вчинене без вини. На підтвердження сказаного вважаємо за доцільне звернутися до положень Кримінального кодексу України [11], стаття 2 якого визначає, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого Кодексом. Далі у ст. 11 Кодексу законодавець закріплює поняття злочину «злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину». Виходячи із зазначеного, маємо підстави підкреслити, що у кримінальному законодавстві об'єктивно протиправне діяння (безвинне діяння) не є підставою кримінально-правової відповідальності.

Що ж стосується об'єктивно протиправного діяння неделіктоздатного суб'єкта як фактичної підстави кримінально-правової відповідальності, то стаття 18 Кримінального кодексу України свідчить, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. При цьому стаття 19 цього ж кодексу вказує на те, що осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. На підставі вказаного можемо констатувати, що об'єктивно протиправне діяння неделіктоздатного суб'єкта не є фактичною підставою кримінально-правової відповідальності.

Стаття 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення закріплює на законодавчому рівні зміст дефініції «адміністративне правопорушення (проступок)» – «протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність» [12]. Разом із цим, положення ч. 2 зазначеної статті передбачають, що «адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності» [12]. Таким чином, в адміністративному праві законодавець фактичною підставою адміністративної відповідальності визнає адміністративне правопорушення (проступок). Однією із суттєвих ознак останнього є його винність. У зв'язку з цим ми можемо зробити висновок, що безвинне об'єктивно протиправне діяння не є фактичною підставою адміністративно-правової відповідальності.

В адміністративному праві, як і у кримінальному, законодавець не визначає фактичною підставою правової відповідальності об'єктивно протиправного діяння неделіктоздатного суб'єкта. Про такий стан речей свідчать положення ст. 12, 17, 20 Кодексу України про адміністративні правопорушення. У змісті зазначених нормативно-правових приписів закріплено, що адміністративна відповідальність настає з 16-річного віку (ст. 12 КУпАП); особа, яка була під час

вчинення адміністративного правопорушення у стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності (ст. 17, 20 КУпАП).

У конституційному праві правовими підставами настання конституційно-правової відповідальності вчені визнають конституційно-правові норми, а фактичною підставою – вчинення відповідним суб'єктом конституційного правопорушення (делікта) [13, с. 654]. При цьому в юридичній науковій літературі деякі вчені звертають увагу на те, що правові підстави конституційно-правової відповідальності містяться не в єдиному спеціальному законі (кодексі), як це властиво іншим видам юридичної відповідальності, а у Конституції та поточному конституційному законодавстві України. А фактичною підставою конституційно-правової відповідальності є конституційне правопорушення (делікт) [13, с. 654; 14, с. 380].

Конституційно-правові делікти чітко визначені нормативними приписами конституційного законодавства. Так, наприклад, п. 1 ч. 2 ст. 61 закону України «Про вибори народних депутатів України» встановлює конституційно-правову відповідальність кандидату в депутати в разі встановлення судом під час розгляду виборчого спору в порядку, передбаченому законом, факті підкупу ним виборців або членів виборчих комісій [15]. У такому контексті звернімо увагу на те, що конституційно-правова правосуб'єктність, одним з елементів якої є конституційна деліктоздатність, настає з моменту виникнення спеціального конституційно-правового статусу суб'єкта конституційно-правових відносин (наприклад, конституційно-правова правосуб'єктність народного депутата виникає з моменту офіційного оголошення результатів виборів) [13; 16, с. 102]. Тобто з моментом виникнення конституційно-правової правосуб'єктності суб'єкт конституційно-правових відносин може бути притягнений до конституційно-правової відповідальності. Із цього можна зробити висновок, що неделіктоздатна особа не може бути суб'єктом конституційно-правової відповідальності. Інакше кажучи, об'єктивно-протиправне діяння неделіктоздатного суб'єкта не є фактичною підставою конституційно-правової відповідальності.

У зв'язку з тим, що діяльність суб'єктів конституційно-правових відносин у будь-якому випадку є свідомо-вольовою або носить свідомо-вольовий характер, є підстави констатувати, що безвинне об'єктивно протиправне діяння не може бути підставою конституційно-правової відповідальності. Конституційне законодавство пов'язує конституційно-правову відповідальність із вчиненням конституційно-правового делікта, який із суб'єктивної сторони завжди є винним свідомо-вольовим діянням.

На підставі аналізу вищезазначених нормативно-правових актів можемо стверджувати, що за загальним правилом об'єктивно протиправне діяння не є фактичною підставою юридичної відповідальності (наприклад, конституційно-правової, кримінально-правової, адміністративно-правової).

Однак у цивільному праві України, як виняток із загального правила, особа може притягатися до відповідальності за об'єктивно протиправне діяння, тобто об'єктивно протиправне діяння за певних умов є фактичною підставою цивільно-правової відповідальності. Такий стан речей, на наш погляд, пов'язаний із тим, що «загальною умовою цивільної відповідальності є наявність шкоди у потерпілої особи» [17, с. 78].

На відміну від кримінального та адміністративного права форма вини за загальним правилом не впливає на розмір відповідальності – і в разі умисного, і в разі необережного порушення зобов'язання особа несе повну відповідальність. Хоча форма вини і має юридичне значення у певних випадках, встановлених договором або законом [17, с. 81]. Так, положення ч. 5 ст. 1187 Цивільного кодексу України [18] свідчать, що володілець джерела підвищеної небезпеки звільняється від відповідальності, якщо шкода була завдана внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Згідно з положеннями ч. 3 ст. 950 ЦК України якщо після закінчення строку зберігання поклажедавець не забрав річ, що була передана на зберігання, зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження цієї речі лише за наявності його умислу або грубої необережності.

Саме диспозитивний характер регулювання цивільних відносин та наявність шкоди у потерпілої особи як загальна умова цивільної відповідальності дає можливість законодавцю та учасникам цих відносин відступати від загального принципу відповідальності незалежно від вини [17, с. 79]. Тобто в цивільному праві особа може притягатися до відповідальності (за законом та за договором) за безвинне діяння, яке є одним із проявів об'єктивно протиправного діяння.

Під час аналізу об'єктивно протиправного діяння неделіктоздатного суб'єкта як фактичної підстави цивільно-правової відповідальності, на наш погляд, слід звернути увагу на положення ст. 33, 1178, 1179, 1184, 1185, 1186 ЦК України тощо. Стаття 33 врегулює питання цивільної відповідальності неповнолітньої особи. Згідно з положеннями цього нормативно-правового припису «якщо у неповнолітньої особи недостатньо майна для відшкодування збитків, додаткову відповідальність несуть її батьки (усиновлювачі) або піклувальник». Тобто законодавець покладає обов'язок нести цивільно-правову відповідальність за нанесену неповнолітньою особою шкоду на батьків (усиновлювачів) або піклувальників. А ось стаття 1179 Цивільного кодексу України дає підстави стверджувати, що в разі відсутності у неповнолітньої особи майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі її батьками (усиновлювачами) або піклувальником, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Якщо неповнолітня особа перебувала у закладі, який за законом здійснює щодо неї функції піклувальника, цей

заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду в частці, якої не вистачає, або в повному обсязі, якщо він не доведе, що шкоди було завдано не з його вини.

Враховуючи викладене, маємо підстави відзначити, що за загальним правилом обов'язок нести цивільну відповідальність неповнолітньої особи законодавець покладає на неї особисто. Проте у випадку відсутності у неповнолітньої особи майна на відшкодування збитків поряд із відповідальністю неповнолітньої особи додаткову цивільно-правову відповідальність несуть батьки (усиновлювачі) або піклувальники.

Положення ст. 1178 ЦК України врегульовують питання відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Згідно з приписами цієї норми права шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла 14 років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою.

У разі, якщо малолітня особа завдала шкоди під час перебування під наглядом навчального закладу, закладу охорони здоров'я чи іншого закладу, що зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, а також під наглядом особи, яка здійснює нагляд за малолітньою особою на підставі договору, ці заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини.

Якщо малолітня особа перебувала в закладі, який за законом здійснює щодо неї функції опікуна, цей заклад зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану нею, якщо не доведе, що шкоду було завдано не з його вини.

Якщо малолітня особа завдала шкоди як з вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язані здійснювати нагляд за нею, батьки (усиновлювачі), опікун, такі заклади та особа зобов'язані відшкодувати шкоду в частці, яка визначена за домовленістю між ними або за рішенням суду [18].

Таким чином положення ст. 1178 ЦК України дають підстави стверджувати, що в цивільному праві шкода, завдана малолітньою особою, відшкодовується батьками (усиновлювачами) або піклувальниками. Інакше кажучи, цивільно-правову відповідальність за малолітню особу, яка є неделіктоздатною, несуть батьки (усиновлювачі) або піклувальники.

Положення ст. 1184 та 1186 Цивільного кодексу України врегульовують питання відшкодування шкоди, завданої недеїздатною фізичною особою та фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Шкода, завдана недеїздатною фізичною особою, відшкодовується опікуном або закладом, який зобов'язаний здійснювати нагляд за нею, якщо він не

доведе, що шкода була завдана не з його вини. У свою чергу, відшкодування шкоди, завданої особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними у зв'язку з психічним розладом або недоумством, за рішенням суду може бути покладено на чоловіка (дружину), батьків, повнолітніх дітей, якщо вони проживали разом з цією особою, знали про її психічний розлад або недоумство, але не вжили заходів щодо запобігання шкоді.

З огляду на вказане маємо підстави відзначити, що в цивільному законодавстві обов'язок відшкодувати шкоду (нести цивільно-правову відповідальність), завдану недієздатною фізичною особою або фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, у визначених законом випадках покладено на інших суб'єктів права.

На підставі аналізу положень цивільного законодавства можемо погодитися з думкою про те, що майнову відповідальність як особливий негативний правовий наслідок об'єктивно-протиправного діяння у виключно передбачених законом випадках може нести інший суб'єкт права [19, с. 97]. Інакше кажучи, об'єктивно протиправне діяння неделіктоздатного суб'єкта являє собою фактичну підставу лише для цивільно-правової відповідальності та виключно у випадках, передбачених чинним законодавством.

Таким чином, спираючись на вищевикладені положення цивільного законодавства України, вважаємо за доцільне підкреслити, що об'єктивно протиправне діяння, як безвинне, так і неделіктоздатного суб'єкта, в окремих випадках є фактичною підставою юридичної (цивільно-правової) відповідальності.

Підсумовуючи все вищевикладене, можемо зробити деякі **ВИСНОВКИ**.

По-перше, об'єктивно протиправне діяння – це об'єктивно протиправна поведінка, яка припускає відсутність у складі правопорушення його суб'єктивних елементів (суб'єкта, суб'єктивної сторони) або одного з них.

По-друге, проявами (видами) об'єктивно протиправного діяння є: 1) безвинне діяння (у складі правопорушення відсутня суб'єктивна сторона); 2) діяння неделіктоздатного суб'єкта (у складі правопорушення немає такого його елемента, як суб'єкт правопорушення).

По-третє, традиційно фактичною підставою юридичної (конституційно-правової, кримінально-правової, адміністративно-правової, цивільно-правової) відповідальності є скоєння правопорушення. Однак у межах реалізації норм цивільного законодавства фактичною підставою юридичної (цивільно-правової) відповідальності є як скоєння правопорушення, так і порушення суб'єктивних прав чи об'єктивно протиправне діяння (у визначених законом, договором випадках). Отже, об'єктивно протиправне діяння є фактичною підставою лише цивільно-правової відповідальності і лише у випадках, передбачених законом або (і) договором.

Список бібліографічних посилань: 1. Иоффе О. С., Шаргородский М. Д. Вопросы теории права. М.: Госюриздат, 1961. 381 с. 2. Спиридонов Л. И. Теория государства и права: учебник. М.: Проспект, 1996. 304 с. 3. Теорія держави і права: підруч. для студентів юрид. ВНЗ/О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с. 4. Кузьмин И. А. Объективно-противоправное деяние как основание юридической (безвинной) ответственности. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2011. № 1 (26). С. 39–44. 5. Шульга А. М. Об'єктивно протиправне діяння, об'єктивно правомірна поведінка // Форум права. 2012. № 3. С. 846–849. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_3_146.pdf (дата звернення: 24.10.2016). 6. Минникес И. А. Объективно-противоправное деяние. *Российский юридический журнал*. 2008. № 2. С. 19–23. 7. Ковалева Е. Л. Правомерное и противоправное поведение: их соотношение: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 2002. 288 с. 8. Фролова Н. Ю. Правомерное и неправомерное поведение как парные юридические категории (общетеоретический аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Казань, 2010. 25 с. 9. Теорія держави і права: навч. посіб./А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін.; за ред. А. М. Шульги. Харків: Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2014. 464 с. 10. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учеб. пособие для вузов/под ред. В. Г. Стрекозова. 2-е изд., доп. и испр. М.: Дабахов, Ткачев, Димов, 1995. 378 с. 11. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.10.2016). 12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/80731-10> (дата звернення: 25.10.2016). 13. Ткаченко Ю. В. Особливості конституційно-правової відповідальності // Форум права. 2013. № 3. С. 652–656. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_107.pdf (дата звернення: 24.10.2016). 14. Загальна теорія держави і права: підруч. для студентів юрид. ВНЗ/М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с. 15. Про вибори народних депутатів України: закон України від 17.11.2011 № 4061-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 10–11. Ст. 7. 16. Гецько В. В. Конституційно-правова відповідальність у структурі правового статусу народних депутатів України та депутатів місцевих рад. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 101–105. 17. Проблеми правової відповідальності: монографія/Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 348 с. 18. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 25.10.2016). 19. Шульга А. М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи: монографія. Харків: Майдан, 2013. 412 с.

Надійшла до редколегії 03.11.2016

Калениченко Л. И. Объективно противоправное деяние как фактическое основание юридической ответственности (анализ отраслевого законодательства)

Исследованы сущность и формы проявления объективно противоправного деяния, проанализированы положения конституционного, уголовного, административного и гражданского законодательства относительно возможности объективно противоправного деяния «быть» фактическим основанием юридической ответственности.

Ключевые слова: юридическая ответственность, объективно противоправное деяние, фактическое основание, конституционно-правовая ответственность, уголовно-правовая ответственность, административно-правовая ответственность, гражданско-правовая ответственность.

Kalenichenko L. I. Objectively illegal act as the actual reason of legal liability (analysis of branch legislation)

It has been established that objectively illegal act is an objectively unlawful behavior that suggests the lack of its subjective elements (subject, subjective side) within the corpus delicti or one of them. Manifestations (species) of objectively illegal act are: 1) innocent act (there is no subjective side within the corpus delicti); 2) the act of a non-delictual subject (there is no such an element as an offense within the corpus delicti).

It has been proved that traditionally the actual reason of the legal (constitutional and legal, criminal and legal, administrative and legal, civil and legal) liability is the commission of an offense. Within the implementation of the norms of civil legislation the actual reason for legal (civil and legal) liability is both the commission of the offense and violation of subjective rights or objectively illegal act (in cases defined by the law, contract). Therefore, it has been concluded that objectively illegal act is the actual reason only for the civil and legal liability and just in cases stipulated by the law and (or) contract.

Keywords: legal liability, objectively illegal act, actual reason, constitutional and legal liability, criminal and legal liability, administrative and legal liability, civil and legal liability.

